

Neoliberal Söylem ve Mekân: Türkiye’de Kentsel Mekânın Üretimi Üzerine Feminist Bir Eleştiri

Neoliberal discourse and the space: A feminist critique on the production of urban space in Turkey

Mustafa Murat Yüceşahin¹, Pınar Yazgan Hepgül²

¹Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Ankara.

²Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Sakarya.

Özet

Neo-liberalizm ikliminin oluşumu çağdaş küreselleşmenin doğası ve hızını tayin eden köklü etmenleri yarattı. Küreselleşmenin nedensel nitelendirmeler üzerine kapsayıcı bir terim olarak; toplumsal değişimin bir açıklaması, toplumsal gerçekliğin bir tarifi ve özel bir toplumsal ilerleme ölçüsünü idealleştirecek politik bir proje olarak kullanılmasına çeşitli biçimlerde eleştiriler yöneltildi. En nihayetinde bu üçlü izahın kentsel teoride toplumsal cinsiyetin temsili –ve yaygın ihmali- üzerinde açık etkilerinin olduğu kabul gördü. Feminist akademisyenler, çağdaş kentlerin ve onların sosyo-mekânsal yapılarının, ev ve iş ayrıldığından, kamusal ve özel mekân ayrıştığından ve işin toplumsal cinsiyete göre bölünmüş olmasından ötürü toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin kadınların aleyhine olacak şekilde sürdürülmesine yardım edecek şekilde tasarlandığını belirtiyor. Böylece feminist coğrafya araştırmaları asıl olarak kadınların günlük yaşamlarında karşılaştıkları mekânsal kısıtları ve kentin bölgelerine olan erişimi konusunda ortaya çıkan eşitsizliklere de odaklanıyor. İlgili alanyazında, bu erkek yapımı çevrelerin erkek bakış açısıyla ve neoliberal kent politikalarının kendine özgü doğası vasıtasıyla bizatihi erkekler tarafından planlanmakta olduğu öne sürülüyor. Böylece, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretimini anlamanın bir yolu da kentsel mekânın analizinden geçiyor. Öte yandan son kırk yıldır kentler, neoliberalizmin ardı arkası kesilmeyen yeniden yapılanmasına, yeniden üretimine ve mutasyona uğrama biçimlerine gittikçe daha fazla maruz kalmaktadır. Kentler gün geçtikçe çoğalan bir dizi neoliberal politika deneylerinin, kurumsal yeniliklerin ve politik-ideolojik projelerin stratejik hedefi haline geldiğinden bu süreci belirgin olarak neoliberalizmin kentleşme eğiliminden izlemek de mümkündür. Bu şartlar altında, günümüz kentlerini neoliberalizmin baskınlığının sürmesine istinaden toplumsal cinsiyeti göz ardı eden politik ve ideolojik stratejileri bünyesinde barındıran yerler olarak görmek de mümkündür. Bu bildirinin amacı, özellikle Türkiye bağlamına odaklanarak, kentlerin cinsiyetlenmiş mekânları hakkında süren tartışmalara bir eleştiri getirmek, feminist analizle ve metodolojik bir yaklaşımla katkı sağlamaktır. Biz bu çalışmada ilk olarak, toplumsal cinsiyete dayalı iktidarın küresel ve yerel süreçlerini araştırıyoruz. İkinci olarak ise inşa edilmiş çevrenin tasarımında ve yönetiminde geçerli olan toplumsal cinsiyete dayalı varsayımların Türkiye kentlerini biçimlendirme tarzını eleştirel söylem analiziyle inceliyoruz. Bu bağlamda makro düzeyde neoliberal temelli söylemin; yerel olarak ise kentsel politikaların temelindeki söylemin mekânları nasıl şekillendirdiğini sorgulayıp bulgularımızı tartışmayı hedefliyoruz. Bu çalışmada temel yaklaşımımız Türkiye’de toplumsal cinsiyeti göz ardı eden mekânsal politika söyleminin inşa ettiği mekânsallıklara ve bu inşa sürecinin toplumsal düzeyde nasıl onay gördüğüne dayanmaktadır. Bu amaçla, toplumsal cinsiyet, mekân ve neoliberal

ideoloji arasındaki ilişkiler ile sosyo-mekânsal ilişkileri analiz edebilmek için teorik bir çerçeve oluşturuldu. Yaklaşımımız, feminist coğrafya araştırmalarındaki güncel eğilimi izleyerek, mekân ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkilere odaklanıp mekânın kültürel sosyolojisine ilişkin söylem analitiği ve kültürel teoriye ilişkin yaklaşımları göz önüne almaktadır. Öte yandan yaklaşımımız, sosyal aktörlerin mekânsal çevresini yapılandıran cinsiyetçi yazılı olmayan normlar, pratikler ve sembolik anlamlar arasındaki diyalektik ilişkiye odaklanmaktadır. Böylelikle amacımız, Türkiye’deki kentsel çevrede eril-etno-merkezliliğin kökenlerinin anlaşılmasına katkı sağlamak ve kentsel mekânın toplumsal cinsiyet rollerine özgü pratiği ile ayrışmasını eleştirmektir. Bulgularımız kentlerin toplumsal cinsiyetsiz olmadığı hipotezini ve tarihsel-toplumsal kökenleriyle Türkiye kentlerinin taşıdığı yapının açıkça patriyarkanın mekânsal ifadesi olduğunu destekliyor. Neoliberal dönüşüm ve kentsel politikaların cinsiyetlenmiş kentsel mekânın üretiminde olduğu kadar, bireylerin günlük yaşantısındaki kentsel olanaklara erişim ve kullanımındaki cinsiyet eşitsizliklerinin meşruiyetinde de açıkça rol üstlendiği sonucuna ulaşıyoruz. Çalışmamızın bulgularını Türkiye’deki cinsiyetlenmiş mekânlardan seçtiğimiz analitik araçlarla ve kesşimsel feminist analizle belirlediğimiz tematik başlıklar altında sunmaktayız.

Anahtar kelimeler: Kentler, neoliberalizm, söylem ve mekân, feminist coğrafya, Türkiye

Abstract

The proliferation of a climate of neo-liberalism created the deep drivers underpinning the nature and pace of contemporary globalisation. Criticism has been variously levelled against the way globalisation has been used as a catch-all term on causal attributions; as an explanation of social change; as a description of social reality; and as a political project to idealise a particular metric of social progress. Eventually, all three explanations were accepted to have clear implications for the representation -and widespread neglect- of gender in urban theory. Because contemporary cities and their socio-spatial structures are premised on the separation of home and work, the segregation of public and private space, and the gendered divisions of labour, they are designed in ways that feminist scholars argue help to sustain gender inequalities to the disadvantage of women. Thus, feminist geography research mainly examines the spatial constraints women faced in their daily activities and the resulting difficulties in accessing parts of the city. In the relevant literature, these man-made environments were argued to be planned primarily by men from a male perspective and through the intrinsic nature of neo-liberal urban policies. Thus, one of the way of understanding reproduction of gender inequalities is to analysis of urban space. On the other hand, cities have become increasingly central to the reproduction, mutation, and continual reconstitution of neoliberalism itself during the last four decades. This process might be followed up from the trend of urbanisation of neoliberalism, as cities have become strategic targets for an increasingly broad range of neoliberal policy experiments, institutional innovations, and politico-ideological projects. Under these conditions, contemporary cities can be seen as the incubators for many of the major gender-blind political and ideological strategies, through which the dominance of neoliberalism is being maintained. The aim of this presentation is to contribute a critical and feminist analysis and a methodological approach to debates about gendered spaces of cities, particularly focusing on Turkish context. In the present study, firstly, we explore intersection of global and local processes of gendered power and then, examine the way Turkey’s cities are shaped by gendered assumptions in the design and management of the built environment by critical discourse analysis. In this regard, we aim to discuss our findings relied on the investigation of how the neo-liberal discourses at the macro-level and urban policies at the local level shape the urban space. In this study, our

approach is relied on how spatialities are constructed by gender-blind spatial policy discourses and how these construction processes are approved at the societal level in Turkey. To do this, we discuss a theoretical framework for the discourse analysis of socio-spatial relations and for the relationships between the neoliberal ideology, gender and the space. Our approach follows the path emerging within feminist geography research focusing on the relations between gender and space, making use of discourse analytics and cultural theoretical approaches to articulate a cultural sociology of space. On the other hand, our approach focuses on the dialectical relation between gendered non-textual norms, practices and the symbolic meanings that social agents attach to their spatial environment. In this way, we aim to provide an insight to the understanding of masculine ethnocentrism in urban Turkey and criticize the segregation of urban space and spatial practices by gender roles. Our findings support the hypothesis that cities are not gender neutral and Turkish cities clearly carry the structure of spatial expression of patriarchy with their historical-societal roots. We conclude that the neoliberal transformation and urban policies not only undertake clear roles on the production of gendered urban space, but also legitimate the gender inequalities in using or accessing to the urban facilities within a daily life of individuals. We present our results under the thematic headings which determined by the intersectional feminist analysis and our selected analytical instruments from the gendered urban spaces in Turkey.

Keywords: Cities, neoliberalism, discourse and space, feminist geography, Turkey